

Regionala högskolor har fått fler att läsa vidare

Dagens Samhälle den 24 april 2024

Bland det svåraste politiker kan försöka sig på är att motverka det sociala arvet i människors livsval och att styra var den ekonomiska tillväxten ska äga rum. 1977 gjorde de styrande en ansats till bådadera med en reform som gav Sverige tolv nya högskolor i sexton kommuner – på betydande avstånd från storstäder och gamla universitetsorter.

Många hoppades att reformen skulle motverka den sociala snedrekryteringen till högre studier. Dessutom var tanken att reformen skulle stimulera den ekonomiska utvecklingen utanför stora städer och traditionella universitetsorter. Den 25 april presenterar vi den första grundliga utvärderingen av reformen, SNS-rapporten "Demokratisering och decentralisering av högskolan: En utvärdering av 1977 års svenska högskoleexpansion". Den visar bland annat att gymnasister i reformkommunerna påverkades positivt genom att fler gick vidare till högre utbildning.

I rapporten undersöker vi långsiktiga effekter av reformen för såväl personer som fick en högskola i sina hemkommuner som för kommunerna där högskolorna etablerades. På individnivå ser vi ett orsakssamband när vi jämför personer i kommuner som fick nya högskolor 1977 med motsvarande personer i liknande kommuner som inte fick lärosäten.

Reformen ledde alltså till att fler gymnasister i reformkommunerna läste vidare på högskola. Men hur stor var då denna effekt? Andelen av en gymnasiekull som läste vidare växte ungefär 5 procentenheter mer i reformkommunerna än i jämförbara kommuner. Det är en relativt stor effekt med tanke på att geografisk närhet bara är en av många faktorer som påverkar människors studieval. Samtidigt vet vi att den allmänna ökningen av utbildningsnivån under den tidsperiod som vi har studerat var betydligt större: mellan 1974 och 1987 års gymnasiekullar ökade andelen som gick vidare till högre studier från 27 till 51 procent.

Vad gäller målet om breddad rekrytering blev reformen bara delvis lyckad. I procent hade reformen nämligen störst effekt på ungdomar med två högskoleutbildade föräldrar. Men sett till antalet personer som läste vidare på grund av reformen kom den största ökningen i gruppen ungdomar utan någon högskoleutbildad förälder. Reformen hade alltså vissa effekter på målet att få ungdomar från icke-akademikerhem i de berörda kommunerna att läsa vidare. Trots detta – och trots att Sverige också har haft avgiftsfria studier och relativt generösa studiemedel under lång tid – har vi alltså problem med social snedrekrytering till högre studier, även jämfört med andra länder.

Vi hittar ytterst få skillnader i ekonomisk utveckling mellan reformkommuner och jämförelsekommuner. Likväl är det värt att notera att andelen entreprenörer i reformkommunerna 40 år efter reformen var cirka 5 procentenheter lägre än i jämförbara kommuner som inte fick någon högskola 1977. Det talar emot att reformen ledde till ökat företagande.

Det strategiska valet mellan att koncentrera eller sprida resurserna för forskning och högre utbildning är lika aktuellt i dag som det var på 1970-talet. Under våren har exempelvis

utbildningsminister Mats Persson (L) aviserat att regeringen säger tydligt nej till fler universitet, men också att de regionala högskolorna spelar en viktig roll för yrkeskårer som behövs över hela landet.

Vår studie säger inget om var forskningsresurser bör hamna, men flera av de högskolor som inrättades 1977 finns kvar i dag. Vissa har bytt namn, andra har uppgraderats till universitet, men det är uppenbart att reformen lyckades med målet att sprida den högre utbildningen geografiskt.

Andreas Bergh

Henrik Hällersfors

Jocim Tåg

Thomas Åstebro